

LEO XIV

APOSTOLISCHE BRIEF

IN UNITATE FIDEI

BIJ DE 1700STE VERJAARDAG VAN HET CONCILIE VAN NICEA

1. In de eenheid van het geloof, dat vanaf het begin van de Kerk wordt verkondigd, worden christenen opgeroepen om eensgezind samen op weg te zijn en de ontvangen gave met liefde en vreugde te bewaren en door te geven. Dit komt tot uiting in de woorden van het Credo: “Wij geloven in Jezus Christus, de eniggeboren Zoon van God, die uit de hemel is neergedaald voor onze redding”, dat werd geformuleerd door het Concilie van Nicea, de eerste oecumenische bijeenkomst in de geschiedenis van het christendom, 1700 jaar geleden.

Nu ik op het punt sta om een [apostolische reis naar Turkije](#) te maken, wil ik met deze brief de hele Kerk aanmoedigen tot een hernieuwde ijver in het belijden van het geloof, waarvan de waarheid, die al eeuwenlang het gemeenschappelijke erfgoed van de christenen vormt, het verdient om op een steeds nieuwe en actuele manier beleden en verdiept te worden. In dit verband is een rijk document van de Internationale Theologische Commissie goedgekeurd: [Jezus Christus, Zoon van God, Verlosser. De 1700e verjaardag van het Oecumenisch Concilie van Nicea](#). Ik verwijs hiernaar omdat het nuttige perspectieven biedt voor een verdieping van het belang en de actualiteit, niet alleen op theologisch en kerkelijk vlak, maar ook op cultureel en sociaal vlak, van het Concilie van Nicea.

2. “Het begin van het evangelie van Jezus Christus, de Zoon van God”: zo betitelt Marcus zijn evangelie, waarbij hij de hele boodschap samenvat in het teken van het goddelijke zoonschap van Jezus Christus. Op dezelfde manier weet de apostel Paulus dat hij geroepen is om het evangelie van God te verkondigen over zijn Zoon, die voor ons gestorven en opgestaan is (cf. *Rom 1,9*), en die het definitieve “ja” van God is op de beloften van de profeten (cf. *2 Kor 1,19-20*). In Jezus Christus, het Woord dat vóór alle tijden God was en door wie alle dingen zijn gemaakt – zo luidt de proloog van het Evangelie van Johannes –, “is vlees geworden en heeft onder ons gewoond” (*Joh. 1,14*). In Hem is God onze naaste geworden, zodat alles wat wij voor onze broeders en zusters doen, wij voor Hem hebben gedaan (cf. *Mt 25,40*).

Het is dan ook een voorzienig toeval dat in dit Heilig Jaar, gewijd aan onze hoop, die Christus is, ook de 1700e verjaardag wordt gevierd van het eerste oecumenische concilie van Nicea, dat in 325 de belijdenis in Jezus Christus, Zoon van God, heeft verkondigd. Dit is het hart van het christelijk geloof. Ook vandaag nog spreken we tijdens de zondagse eucharistieviering het Nicene-Constantinopolitaanse Credo uit, de geloofsbelijdenis die alle christenen verenigt. Het geeft ons hoop in de moeilijke tijden waarin we leven, temidden van vele zorgen en angsten, dreigingen van oorlog en geweld, natuurrampen, ernstige onrechtvaardigheden en onevenwichtigheden, honger en ellende waaronder miljoenen van onze broeders en zusters lijden.

3. De tijden van het Concilie van Nicea waren niet minder turbulent. Toen het in 325 van start ging, waren de wonden van de vervolgingen tegen de christenen nog vers. Het Edict van Milaan (313), uitgevaardigd door de twee keizers Constantijn en Licinius, leek de dageraad van een nieuw tijdperk van vrede in te luiden. Na de externe bedreigingen ontstonden er echter al snel geschillen en conflicten binnen de Kerk.

Arius, een priester uit Alexandrië in Egypte, leerde dat Jezus niet echt de Zoon van God was; hoewel Hij ook geen gewoon schepsel was, zou Hij een tussenvorm zijn tussen de onbereikbaar verre God en ons. Bovendien zou er een tijd zijn geweest waarin de Zoon 'niet bestond'. Dit sloot aan bij de heersende denkwijze van die tijd en leek daarom aannemelijk.

Maar God laat zijn Kerk niet in de steek en roept altijd moedige mannen en vrouwen op, getuigen te zijn in het geloof en herders die zijn volk leiden en hen de weg van het Evangelie wijzen. Bisschop Alexander van Alexandrië beseftte spoedig dat de leer van Arius helemaal niet in overeenstemming was met de Heilige Schrift. Omdat Arius zich niet verzoenlijk toonde, riep Alexander de bisschoppen van Egypte en Libië bijeen voor een synode, die de leer van Arius veroordeelde; vervolgens stuurde hij een brief naar de andere bisschoppen van het Oosten om hen hierover uitvoerig te informeren. In het Westen kwam bisschop Osio van Cordoba in Spanje in actie, die zich tijdens de vervolging onder keizer Maximianus al een vurig belijder van het geloof had betoond en het vertrouwen genoot van de bisschop van Rome, paus Silvester.

Ook de volgelingen van Arius sloegen echter de handen ineen. Dit leidde tot een van de grootste crises in de geschiedenis van de Kerk in het eerste millennium. De reden voor het geschil was namelijk geen bijkomstige kleinigheid. Het ging om de kern van het christelijk geloof, namelijk het antwoord op de beslissende vraag die Jezus aan zijn discipelen in Caesarea Filippi had gesteld: "Wie zeggen jullie dat Ik ben?" (Mt 16,15).

4. Terwijl het geschil hoog oplaaide, beseftte keizer Constantijn dat niet alleen de eenheid van de Kerk, maar ook de eenheid van het Rijk in gevaar was. Hij riep daarom alle bisschoppen bijeen voor een oecumenisch, dat wil zeggen universeel, concilie in Nicea om de eenheid te herstellen. De synode, die bekend staat als de "318 Vaders", vond plaats onder het voorzitterschap van de keizer: het aantal bijeengekomen bisschoppen was ongekend. Sommigen van hen droegen nog steeds de sporen van de martelingen die zij tijdens de vervolging hadden ondergaan. De overgrote meerderheid van hen kwam uit het Oosten, terwijl er slechts vijf uit het Westen afkomstig leken te zijn. Paus Silvester vertrouwde op de theologisch gezaghebbende figuur van bisschop Osio van Cordoba en stuurde twee Romeinse priesters.

5. De vaders van het concilie getuigden van hun trouw aan de Heilige Schrift en de apostolische traditie, zoals die tijdens de doop werd beleden volgens het mandaat van Jezus: "Ga dus heen en maak alle volken tot mijn leerlingen, door hen te dopen in de naam van de Vader en de Zoon en de Heilige Geest" (Mt 28,19). In het Westen bestonden verschillende formules, waaronder de zogenaamde Apostolische Geloofsbelijdenis. [1] Ook in het Oosten bestonden er vele doopbelijdenissen, die qua structuur op elkaar leken. Het was geen geleerde en ingewikkelde taal, maar eerder – zoals later werd gezegd – eenvoudige taal die begrijpelijk was voor de vissers van het Meer van Galilea.

Op basis hiervan begint het Credo van Nicea met de belijdenis: "Wij geloven in één God, de almachtige Vader, schepper van alle zichtbare en onzichtbare dingen". [2] Hiermee drukten de concilievaders hun geloof in de ene en enige God uit. Op het Concilie was hierover geen controverse. Wel werd er gediscussieerd over een tweede artikel, dat eveneens de taal van de Bijbel gebruikt om het geloof te belijden in "één Heer, Jezus Christus, Zoon van God". De discussie was nodig om een antwoord te geven op de vraag die Arius had opgeworpen over hoe de uitspraak "Zoon van God" moest worden opgevat en hoe deze kon worden verzoend met het bijbelse monotheïsme. Het concilie moest daarom de juiste betekenis van het geloof in Jezus als "de Zoon van God" definiëren.

De kerkvaders beleden dat Jezus de Zoon van God is omdat hij "uit de substantie (ousia) van de Vader [...] voortgekomen is, niet geschapen, van dezelfde substantie (homoousios) als de Vader".

Met deze definitie werd de stelling van Arius radicaal verworpen. [3] Om de waarheid van het geloof uit te drukken, gebruikte het Concilie twee woorden, 'substantie' (*ousia*) en 'van dezelfde substantie' (*homooúsios*), die niet in de Schrift voorkomen. Hiermee wilde het de bijbelse uitspraken niet vervangen door Griekse filosofie. Integendeel, het Concilie heeft deze termen benut om het bijbelse geloof helder uiteen te zetten en het te onderscheiden van de hellenistische dwaling van Arius. Het verwijt van hellenisering is daarom niet van toepassing op de Vaders van Nicea, maar op de dwaalleer van Arius en zijn volgelingen.

Positief uitgedrukt: de Vaders van Nicea wilden vastberaden trouw blijven aan het bijbelse monotheïsme en het realisme van de incarnatie. Zij wilden benadrukken dat de enige ware God niet onbereikbaar ver van ons verwijderd is, maar ons veeleer nabij is en tegemoet gekomen in Jezus Christus.

6. Om zijn boodschap uit te drukken in de eenvoudige taal van de Bijbel en de liturgie die het hele volk van God vertrouwd is, neemt het Concilie enkele formuleringen uit de doopbelijdenis over: "God uit God, licht uit licht, ware God uit ware God". Het Concilie neemt vervolgens de bijbelse metafoor van het licht over: "God is licht" (1 Joh 1,5; vgl. Joh 1,4-5). Zoals het licht straalt en zich mededeelt zonder te verdwijnen, zo is de Zoon de weerspiegeling (*apaugasma*) van de glorie van God en het beeld (*character*) van zijn wezen (*hypostasis*) (vgl. Heb 1,3; 2 Kor 4,4). De vleesgeworden Zoon, Jezus, is daarom het licht van de wereld en van het leven (vgl. Joh 8,12). Door de doop worden de ogen van ons hart verlicht (vgl. Ef 1,18), opdat ook wij licht in de wereld kunnen zijn (vgl. Mt 5,14).

Ten slotte bevestigt het Credo dat de Zoon "ware God uit ware God" is. Op veel plaatsen maakt de Bijbel onderscheid tussen dode afgoden en de ware, levende God. De ware God is de God die spreekt en handelt in de heilsgeschiedenis: de God van Abraham, Isaak en Jakob, die zich aan Mozes openbaarde in de brandende braamstruik (vgl. Ex 3,14), de God die het leed van het volk ziet, naar zijn roep luistert, het leidt en begeleidt door de woestijn met de vuurkolom (vgl. Ex 13,21), het toespreekt met een donderende stem (vgl. Dt 5,26) en waarmee Hij medelijden heeft (vgl. Os 11,8-9). De christen wordt dus geroepen om zich te bekeren van de dode afgoden tot de levende en ware God (vgl. Hand 12,25; 1 Thess 1,9). In die zin belijdt Simon Petrus in Caesarea Filippi: "U bent de Christus, de Zoon van de levende God" (Mt 16,16).

7. De geloofsbelijdenis van Nicea formuleert geen filosofische theorie. Zij belijdt het geloof in de God die ons door Jezus Christus heeft verlost. Het gaat om de levende God: Hij wil dat wij leven hebben en dat wij dat in overvloed hebben (cf. Joh. 10,10). Daarom gaat het Credo verder met de woorden van de doopbelijdenis: de Zoon van God die "voor ons mensen en voor onze redding is neergedaald en mens is geworden, is gestorven, op de derde dag is opgestaan, is opgevaren naar de hemel en zal komen om de levenden en de doden te oordelen". Dit maakt duidelijk dat de christologische geloofsbelijdenissen van het Concilie zijn ingebed in de heilsgeschiedenis tussen God en zijn schepselen.

De heilige Athanasius, die als diaken van bisschop Alexander aan het Concilie had deelgenomen en hem opvolgde op de zetel van Alexandrië in Egypte, heeft herhaaldelijk en met grote kracht de soteriologische dimensie benadrukt die het Niceense Credo tot uitdrukking brengt. Hij schrijft namelijk dat de Zoon, die uit de hemel is neergedaald, "ons tot kinderen van de Vader heeft gemaakt en, zelf mens geworden, de mensen heeft vergoddelijkt. Hij werd niet God vanuit zijn menselijkheid, maar vanuit zijn goddelijkheid werd hij mens om ons te kunnen vergoddelijken". [4] Alleen als de Zoon werkelijk God is, is dit mogelijk: geen enkel sterfelijk wezen kan namelijk de dood overwinnen en ons redden; alleen God kan dat. Hij is het die ons heeft bevrijd in zijn Zoon die mens is geworden, opdat wij vrij zouden zijn (cf. Gal 5,1).

In de geloofsbelijdenis van Nicea verdient het werkwoord *descendit*, “daalde neer”, nadruk. De heilige Paulus beschrijft deze beweging met krachtige bewoordingen: “[Christus] ontledigde zichzelf door een dienstbare houding aan te nemen en werd gelijk aan de mensen” (*Fil 2,7*). Zoals in de proloog van het Evangelie van Johannes staat geschreven: “Het Woord is vlees geworden en heeft onder ons gewoond” (*Joh. 1,14*). Daarom – zo leert de Brief aan de Hebreëen ons – “hebben wij geen hogepriester die niet kan meevoelen met onze zwakheden: hij is zelf in alles op de proef gesteld zoals wij, behalve de zonde” (*Hebr. 4,15*). Op de avond voor zijn dood boog hij zich als een slaaf neer om de voeten van zijn leerlingen te wassen (cf. *Joh. 13,1-17*). En de apostel Thomas bekende pas toen hij zijn vingers in de wond in de zijde van de verrezen Heer kon steken: “Mijn Heer en mijn God!” (*Joh. 20,28*).

Juist dankzij zijn menswording ontmoeten we de Heer in onze broeders en zusters in nood: “Wat jullie voor hen gedaan hebben, hebben jullie voor mij gedaan” (*Mt. 25,40*). Het Credo van Nicea spreekt dus niet over een verre, onbereikbare, onbeweeglijke God die in zichzelf rust, maar over een God die dicht bij ons is, die ons begeleidt op onze weg door de wereld en op de donkerste plekken van de aarde. Zijn onmetelijkheid komt tot uiting in het feit dat hij zich klein maakt, zich ontdoet van zijn oneindige majesteit en onze naaste wordt in de kleinen en de armen. Dit feit brengt een revolutie teweeg in de heidense en filosofische opvattingen over God.

Nog een ander woord uit de geloofsbelijdenis van Nicea is voor ons vandaag bijzonder onthullend. De bijbelse uitspraak “werd vlees” wordt verduidelijkt door het woord ‘mens’ toe te voegen na het woord “vleesgeworden”. Nicea distantieert zich zo van de valse leerstelling dat de *Logos* alleen een lichaam als uiterlijke bekleding zou hebben aangenomen, maar niet de menselijke ziel, begiftigd met verstand en vrije wil. Integendeel, het wil bevestigen wat het Concilie van Chalcedon (451) expliciet zou verklaren: in Christus heeft God de hele mens aangenomen en verlost, met lichaam en ziel. De Zoon van God is mens geworden – legt Athanasius uit – opdat wij mensen goddelijk zouden kunnen worden. [5] Dit heldere inzicht in de goddelijke openbaring was voorbereid door de heilige Irenaeus van Lyon en Origenes, en ontwikkelde zich vervolgens op rijke wijze in de oosterse spiritualiteit.

Vergoddelijking heeft niets te maken met de zelfvergoddelijking van de mens. Integendeel, vergoddelijking behoedt ons voor de oeroude verleiding om als God te willen zijn (vgl. *Gen 3,5*). Wat Christus van nature is, worden wij door genade. Door het werk van de verlossing heeft God niet alleen onze menselijke waardigheid als beeld van God hersteld, maar heeft Hij, die ons op wonderbaarlijke wijze heeft geschapen, ons op nog wonderbaarlijkere wijze deelgenoot gemaakt van zijn goddelijke natuur (cf. *2 Petr. 1,4*).

Vergoddelijking is dus de ware vermenselijking. Daarom reikt het bestaan van de mens verder dan zichzelf, zoekt het verder dan zichzelf, verlangt het verder dan zichzelf en is het onrustig totdat het rust vindt in God: [6] *Deus enim solus satiat*, alleen God bevredigt de mens! [7] Alleen God, in zijn oneindigheid, kan het oneindige verlangen van het menselijk hart bevredigen, en daarom wilde de Zoon van God onze broeder en verlosser worden.

8. We hebben gezegd dat Nicea de leer van Arius duidelijk heeft verworpen. Maar Arius en zijn volgelingen gaven niet op. Keizer Constantijn zelf en zijn opvolgers schaarden zich steeds meer aan de kant van de Arianen. De term *homoúsios* werd een twistappel tussen de Niceanen en de anti-Niceanen, wat tot nieuwe ernstige conflicten leidde. Basilius van Caesarea beschrijft de verwarring die ontstond met sprekende beelden, waarbij hij deze vergelijkt met een nachtelijke zeeslag in een hevige storm, [8] terwijl Hilarius getuigt van de orthodoxie van de leken ten opzichte van het Arianisme van veel bisschoppen, en erkent dat “de oren van het volk heiliger zijn dan de harten van de priesters”. [9]

De rots van het Niceense geloof was Sint Athanasius, onverzettelijk en standvastig in het geloof. Hoewel hij vijf keer uit het bisschoppelijk ambt van Alexandrië was gezet en verbannen, keerde hij elke keer terug als bisschop. Zelfs vanuit ballingschap bleef hij het volk van God leiden door middel van zijn geschriften en brieven. Net als Mozes kon Athanasius het beloofde land van kerkelijke vrede niet binnengaan. Deze genade was voorbehouden aan een nieuwe generatie, bekend als de “jonge Nicenen”: in het Oosten waren dat de drie Cappadocische kerkvaders, Sint Basilius van Caesarea (ca. 330-379), die de titel “de Grote” kreeg, zijn broer Sint Gregorius van Nyssa (335-394) en de beste vriend van Basilius, Sint Gregorius van Nazianze (329/30-390). In het Westen waren Sint Hilarius van Poitiers (ca. 315-367) en zijn leerling Sint Martinus van Tours (ca. 316-397) belangrijk. Daarna vooral Sint Ambrosius van Milaan (333-397) en Sint Augustinus van Hippo (354-430).

De verdienste van de drie Cappadociërs was met name dat zij de formulering van het Niceense Credo tot stand brachten, waarmee zij aantoonde dat de Eenheid en de Drie-eenheid in God geenszins in tegenspraak zijn. In deze context werd tijdens het eerste Concilie van Constantinopel in 381 het geloofsartikel over de Heilige Geest geformuleerd. Het Credo, dat sindsdien het Nicene-Constantinopolitanum wordt genoemd, luidt als volgt: “Wij geloven in de Heilige Geest, die Heer is en leven geeft, en uitgaat van de Vader. Met de Vader en de Zoon wordt Hij aanbeden en verheerlijkt, en Hij heeft gesproken door de profeten”. [\[10\]](#)

Vanaf het Concilie van Chalcedon in 451 werd het Concilie van Constantinopel erkend als oecumenisch en werd het Nicene-Constantinopolitaanse Credo universeel bindend verklaard. [\[11\]](#) Het vormde dus een band van eenheid tussen Oost en West. In de zestiende eeuw werd het ook gehandhaafd door de kerkelijke gemeenschappen die uit de Reformatie waren voortgekomen. Het Nicene-Constantinopolitaanse Credo is zo de gemeenschappelijke geloofsbelijdenis van alle christelijke tradities geworden.

9. Het was een lange en lineaire weg die leidde van de Heilige Schrift naar de geloofsbelijdenis van Nicea, vervolgens naar de aanvaarding ervan door Constantinopel en Chalcedon, en verder tot in de zestiende en onze eenentwintigste eeuw. Wij allen, als volgelingen van Jezus Christus, worden gedoopt “in de naam van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest”, maken het kruisteken over onszelf en worden gezegend. Wij sluiten het psalmengebed in de getijdenliturgie telkens af met “Eer aan de Vader, de Zoon en de Heilige Geest”. De liturgie en het christelijk leven zijn dus stevig verankerd in het Credo van Nicea en Constantinopel: wat we met onze mond zeggen, moet uit ons hart komen, zodat we er in ons leven getuigenis van kunnen afleggen. We moeten ons dus afvragen: hoe staat het vandaag met de innerlijke aanvaarding van het Credo? Voelen we dat het ook betrekking heeft op onze huidige situatie? Begrijpen en beleven we wat we elke zondag zeggen, en wat betekent hetgeen we zeggen voor ons leven?

10. Het Credo van Nicea begint met het belijden van het geloof in God, de Almachtige, de Schepper van hemel en aarde. Vandaag de dag hebben God en de kwestie van God voor velen bijna geen betekenis meer in het leven. Het [Tweede Vaticaans Concilie](#) heeft benadrukt dat christenen ten minste gedeeltelijk verantwoordelijk zijn voor deze situatie, omdat zij niet getuigen van het ware geloof en het ware gezicht van God verbergen met een levensstijl en daden die ver afstaan van het evangelie. [\[12\]](#) Er zijn oorlogen gevoerd, er is vermoord, vervolgd en gediscrimineerd in naam van God. In plaats van een barmhartige God te verkondigen, werd er gesproken over een wraakzuchtige God die angst inboezemt en straft.

Het Credo van Nicea nodigt ons dan ook uit tot een gewetensonderzoek. Wat betekent God voor mij en hoe getuig ik van mijn geloof in Hem? Is de enige en enige God werkelijk de Heer van het leven, of zijn er afgoden die belangrijker zijn dan God en zijn geboden? Is God voor mij de levende God, die in

elke situatie dichtbij is, de Vader tot wie ik mij met kinderlijk vertrouwen wend? Is Hij de Schepper aan wie ik alles te danken heb wat ik ben en heb, wiens sporen ik in elk schepsel kan vinden? Ben ik bereid om de goederen van de aarde, die aan iedereen toebehoren, op een rechtvaardige en eerlijke manier te delen? Hoe ga ik om met de schepping, die het werk van zijn handen is? Gebruik ik haar met eerbied en dankbaarheid, of exploiteer en vernietig ik haar, in plaats van haar te bewaren en te cultiveren als het gemeenschappelijke huis van de mensheid? [\[13\]](#)

11. Centraal in de geloofsbelijdenis van Nicea-Constantinopel staat het belijden van het geloof in Jezus Christus, onze Heer en God. Dit is de kern van ons christelijk leven. Daarom verbinden wij ons ertoe Jezus te volgen als Meester, metgezel, broeder en vriend. Maar het Niceenae Credo vraagt meer: het herinnert ons eraan dat Jezus Christus de Heer (*Kyrios*) is, de Zoon van de levende God, die “voor onze redding uit de hemel is neergedaald” en “voor ons” aan het kruis is gestorven, waardoor Hij ons met zijn verrijzenis en hemelvaart de weg naar het nieuwe leven heeft geopend.

Het volgen van Jezus Christus is zeker geen brede en gemakkelijke weg, maar dit pad, dat vaak veeleisend of zelfs pijnlijk is, leidt altijd naar het leven en de verlossing (cf. *Mt* 7,13-14). De Handelingen van de Apostelen spreken over de nieuwe weg (cf. *At* 19,9.23; 22,4.14-15.22), die Jezus Christus is (vgl. *Joh* 14,6): het volgen van de Heer verplicht ons de weg van het kruis te volgen, die ons door berouw naar heiliging en vergoddelijking leidt. [\[14\]](#)

Als God ons met heel zijn wezen liefheeft, dan moeten ook wij elkaar liefhebben. We kunnen God, die we niet zien, niet liefhebben zonder ook onze broeders en zusters lief te hebben die we wel zien (cf. *1 Joh.* 4,20). Liefde voor God zonder liefde voor de naaste is hypocrisie; radicale liefde voor de naaste, vooral liefde voor vijanden zonder liefde voor God, is een heroïsme dat ons simpelweg overweldigt. In het navolgen van Jezus verloopt de opgang naar God via de afdaling en de toewijding aan onze broeders en zusters, vooral aan de laatsten, de armsten, de verlatenen en de gemarginaliseerden. Wat we voor de minsten onder hen hebben gedaan, hebben we voor Christus gedaan (cf. *Mt* 25,31-46). Geconfronteerd met rampen, oorlogen en ellende kunnen we alleen dan aan mensen die aan God twijfelen getuigen van Zijn barmhartigheid wanneer zij die barmhartigheid via ons ervaren. [\[15\]](#)

12. Ten slotte is het Concilie van Nicea actueel vanwege zijn zeer hoge oecumenische waarde. In dit verband was het bereiken van de eenheid van alle christenen een van de belangrijkste doelstellingen van het laatste Concilie, [Vaticaanum II](#). [\[16\]](#) Precies dertig jaar geleden heeft [de heilige Johannes Paulus II](#) de boodschap van het Concilie voortgezet en bevorderd in de encycliek [Ut unum sint](#) (25 mei 1995). Zo vieren we met de grote verjaardag van het eerste Concilie van Nicea ook de verjaardag van de eerste oecumenische encycliek. Deze encycliek kan worden beschouwd als een manifest dat dezelfde oecumenische grondslagen van het Concilie van Nicea heeft geactualiseerd.

De oecumenische beweging heeft, dankzij God, de afgelopen zestig jaar veel resultaten geboekt. Hoewel de volledige zichtbare eenheid met de orthodoxe en oosters-orthodoxe kerken en met de kerkgemeenschappen die uit de Reformatie zijn voortgekomen, ons nog niet is geschonken, heeft de oecumenische dialoog ons ertoe gebracht om, op basis van de ene doop en het Credo van Nicene-Constantinopel, onze broeders en zusters in Jezus Christus te erkennen in de broeders en zusters van de andere kerken en kerkelijke gemeenschappen en om de ene en universele gemeenschap van de discipelen van Christus over de hele wereld te herontdekken. Wij delen immers het geloof in de ene en enige God, Vader van alle mensen, wij belijden samen de ene Heer en ware Zoon van God, Jezus Christus, en de ene Heilige Geest, die ons inspireert en aanzet tot volledige eenheid en tot het gezamenlijke getuigenis van het Evangelie. Wat ons verenigt, is werkelijk veel groter dan wat ons verdeelt! [\[17\]](#) Zo kan, in een wereld die verdeeld en verscheurd is door vele conflicten, de ene

universele christelijke gemeenschap een teken van vrede en een instrument van verzoening zijn, en op beslissende wijze bijdragen aan een wereldwijd streven naar vrede. [De heilige Johannes Paulus II](#) heeft ons in het bijzonder herinnerd aan het getuigenis van de vele christelijke martelaren uit alle kerken en kerkelijke gemeenschappen: hun nagedachtenis verenigt ons en spoort ons aan om getuigen en vredestichters in de wereld te zijn.

Om dit ambt op geloofwaardige wijze te kunnen uitoefenen, moeten we samen op weg gaan om eenheid en verzoening tussen alle christenen te bereiken. Het Credo van Nicea kan de basis en het referentiepunt voor deze weg zijn. Het biedt ons namelijk een model van ware eenheid in legitieme verscheidenheid. Eenheid in de Drie-eenheid, Drie-eenheid in de Eenheid, want eenheid zonder verscheidenheid is tirannie, verscheidenheid zonder eenheid is versnippering. De trinitaire dynamiek is niet dualistisch, als een uitsluitend *aut-aut (of-of, red.)*, maar een meeslepende band, een *et-et (en-en, red.)*: de Heilige Geest is de band van eenheid die wij samen met de Vader en de Zoon aanbidden. We moeten dus de theologische controverses achter ons laten die hun bestaansreden hebben verloren, om tot een gemeenschappelijk denken en nog meer tot een gemeenschappelijk bidden tot de Heilige Geest te komen, opdat Hij ons allen samenbrengt in één enkel geloof en één enkele liefde.

Dit betekent niet een oecumene die terugkeert naar de toestand van vóór de scheuringen, noch een wederzijdse erkenning van de huidige *status quo* van de veelheid aan Kerken en kerkelijke gemeenschappen, maar veeleer een oecumene die gericht is op de toekomst, op verzoening via dialoog, op uitwisseling van onze gaven en ons spiritueel erfgoed. Het herstel van de eenheid onder christenen maakt ons niet armer, maar juist rijker. Net als in Nicea zal dit alleen mogelijk zijn door een geduldig, lang en soms moeilijk proces van luisteren en wederzijdse aanvaarding. Het is een theologische uitdaging en, meer nog, een spirituele uitdaging, die van iedereen berouw en bekering vraagt. Daarom hebben we een spirituele oecumene van gebed, lofprijzing en eredienst nodig, zoals gebeurde in het Credo van Nicea en Constantinopel.

Laten we daarom de Heilige Geest aanroepen, opdat Hij ons begeleidt en leidt in dit werk.

Heilige Geest van God, U leidt de gelovigen op de weg van de geschiedenis.

Wij danken U omdat U de geloofsbelijdenissen hebt geïnspireerd en omdat U in ons hart de vreugde opwekt om onze redding in Jezus Christus, de Zoon van God, van dezelfde substantie als de Vader, te belijden. Zonder Hem kunnen wij niets.

Gij, eeuwige Geest van God, verjongt van tijdperk tot tijdperk het geloof van de Kerk. Help ons om het te verdiepen en altijd terug te keren naar het essentiële om het te verkondigen.

Opdat ons getuigenis in de wereld vol van traagheid zou zijn, kom, Heilige Geest, met uw vuur van genade, om ons geloof te doen herleven, ons met hoop te vervullen, ons met liefde te doen ontvlammen.

Kom, goddelijke Trooster, Gij die harmonie zijt, om de harten en geesten van de gelovigen te verenigen. Kom en schenk ons dat we de schoonheid van gemeenschap mogen genieten.

Kom, Liefde van de Vader en de Zoon, en verenig ons in de ene kudde van Christus.

Wijs ons de wegen die we moeten bewandelen, opdat we met uw wijsheid weer worden wat we zijn in Christus: één, opdat de wereld gelooft. Amen.

Vanuit het Vaticaan, 23 november 2025, Hoogfeest van Onze Heer Jezus Christus, Koning van het heelal

LEO PP. XIV